

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
Факультет міжнародних відносин
Кафедра країнознавства

Ю. П. Мателешко

Навчально-методичні рекомендації з курсу
„ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ”
для студентів III-х курсів напряму підготовки 6.030205 „Країнознавство”

Ужгород – 2013

ББК 72я73
УДК 001(076)
М 34

Мателешко Ю.П. Навчально-методичні рекомендації з курсу «Основи наукових досліджень» / Ю.П.Мателешко. – Ужгород: Редакційно-видавничий відділ УжНУ, 2013. – 30 с.

Схвалено на засіданні кафедри країнознавства
Протокол № 5 від 04.12.2013 р.

Зміст

Навчальне видання

Навчально-методичні рекомендації з курсу
«Основи наукових досліджень»
для студентів III-их курсів напряму підготовки «Країнознавство»
факультету міжнародних відносин
(за вимогами кредитно-модульної системи)

Мовна редакція, коректура та верстка – авторські

Опис навчальної дисципліни.....	4
Мета і завдання дисципліни.....	5
Структура навчальної дисципліни.....	6
Тематика і плани лекційних занять.....	6
Тематика і плани семінарських занять.....	8
Самостійна робота студентів.....	12
Контроль та оцінювання знань.....	14
Термінологічний словник.....	17
Рекомендована література.....	25

Підп. до друку 12.12.2013, поз.
Формат 60x84/16. Папір офс. Гарнітура Times New Roman Cyr. Друк офс.
Ум. друк. арк. 1,3 Обл.-вид. арк.
Тираж 100 пр.

Редакційно-видавничий відділ ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
88015, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 3340 від 16.12.2008 р.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1,5	Галузь знань: 0302 «Міжнародні відносини»	Нормативна	
Модулів – 1	Напрямок підготовки: 6.030205 «Країнознавство»	<i>Рік підготовки:</i>	
Змістових модулів – 1		3-й	3-й
Загальна кількість годин – 54		<i>Семестр</i>	
		5-й	5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2		<i>Лекції</i>	
	20 год.	10 год.	
	<i>Практичні, семінарські</i>		
	14 год.	0 год.	
	<i>Лабораторні</i>		
	0 год.	0 год.	
	<i>Самостійна робота</i>		
20 год.	44 год.		
<i>Індивідуальні завдання:</i>			
0 год.			
Вид контролю: залік			

81. Севастьянов Д.В. О природном базисе комплексного страноведения / Д.В.Севастьянов // Изв. Русс. геогр. о-ва. – 2004. – Вып. 4. – С. 63-74.
82. Серебрянный Л.Р. Кризис современного страноведения и необходимость его преодоления / Л.Р.Серебрянный // Проблемное страноведение и мировое развитие. – Смоленск, 1998. – С. 35-42.
83. Торосян В.Г. История и философия науки: учебник для вузов / В.Г.Торосян. – М.: ВЛАДОС, 2012. – 368 с.
84. Уемов А.И. Системный подход и общая теория систем / А.И.Уемов. – М.: Мысль, 1978. – 272 с.
85. Українські ресурси мережі Інтернет: громадсько-політичні центри / укл. Ю.Шайгородський. – К.: Укр. центр політ. менеджменту, 2003. – 296 с.
86. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки / Пол Фейерабенд; пер. с англ. и нем. – М.: Прогресс, 1986. – 542 с.
87. Цеков Ю.І. 100 запитань і 100 відповідей про підготовку і атестацію наукових і науково-педагогічних працівників. Довідник / Ю.І.Цеков. – К.: Толока, 2003. – 80 с.
88. Швецова-Водка Г.М. Документознавство. Навчальний посібник / Г.М.Швецова-Водка. – К., Знання, 2007. – 398 с.
89. Щедровицкий Г.П. Методология системного исследования / Г.П.Щедровицкий // Избранные труды. – М.: Шк. культурной политики, 1995. – 800 с.
90. Эйнштейн А. Физика и реальность / А.Эйнштейн. – М.: Наука, 1965. – 359 с.
91. Эко У. Как написать дипломную работу. Гуманитарные науки: учебно-метод. пособие / Умберто Эко; пер. с итал. – М.: Книжный Дом „Университет“, 2003. – 240 с.
92. Юдин Э. Как понимать объект и предмет научного исследования / Э.Юдин // Политическое самообразование. – 1967. – № 3. – С. 93-98.
93. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности: учебник / В.А.Ядов. – М.: Добросвет, 1998. – 596 с.
94. Яцків Я. Розвиток науки в Україні в контексті української національної ідеї [Електронний ресурс] / Я.Яцків, С.Бублик, Ю.Канигін. – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=10957

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 34/20

для заочної форми навчання – 10/44

21. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VLnam/2010_21/36.pdf
61. Мальський М.З. Система знань про етнос, державу і суспільство (українське країнознавство: проблеми становлення) / Мальський М.З., Зінько І.З. // Політика і час. – 1997. – № 12. – С. 43-58.
62. Мангейм Дж. Б. Политология: Методы исследования / Мангейм Дж. Б., Рич Р.К. – М.: Изд-во «Весь мир», 1997. – 544 с.
63. Маркова Л.А. Наука: история и историография. XIX-XX вв. / Л.А. Маркова. – М.: Наука, 1987. – 264 с.
64. Машбиц Я.Г. Комплексное страноведение / Я.Г.Машбиц. – Смоленск: СГУ, 1998. – 238 с.
65. Меерович М.И. Технология творческого мышления: практ. пособие / Меерович М.И., Шрагина Л.И. – Мн.: Харвест; М.: А.С.Т., 2000. – 432 с.
66. Международные отношения: социологические подходы / под ред. П.А.Цыганкова. – М.: Гардарики, 1998. – 352 с.
67. Меретукова З.К. Методология научного исследования и образования: учебное пособие для студентов занимающихся НИР и аспирантов / З.К.Меретукова. – Майкоп: АГУ, 2003 – 244 с.
68. Методологические вопросы науковедения / под ред. В.И.Онопrienко. – К.: УкрИНТЭИ, 2001. – 323 с.
69. Мироненко Н.С. Концепция синтеза в современном страноведении / Н.С.Мироненко // Вестник МГУ. Серия 5. География. – 1992. – № 1. – С. 3-7.
70. Мироненко Н.С. Страна в системе мирового хозяйства (некоторые теоретические вопросы взаимосвязей) / Н.С. Мироненко // Вестник МГУ. Серия 5. География. – 1994. – № 3.
71. Мироненко Н.С. Страноведение. Теория и методы / Н.С.Мироненко. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 268 с.
72. Михалкин Н.В. Генезис, философия и методология науки: учебное пособие для аспирантов. – М.: Изд-во МГОУ, 2007. – 363 с.
73. Наумовець А.Г. Ви віч-на-віч з аудиторією: дещо про "технологію" наукових доповідей, популярних лекцій, дисертаційних промов і конкурсних проєктів / А.Г.Наумовець. – К.: Наукова думка, 2003. – 56 с.
74. Онопрієнко В.І. Історія української науки XIX-XX століть / В.І.Онопрієнко. – К.: Либідь, 1998. – 304 с.
75. Пуляркин В.А. Дискуссионные вопросы современного научного страноведения / В.А.Пуляркин // Проблемное страноведение и мировое развитие. – Смоленск, 1998. – С. 23-35.
76. Ракитов А.И. Анатомия научного знания (популярное введение в логику и методологию науки) / А.И.Ракитов. – М.: Издат. полит. л-ры, 1969. – 208 с.
77. Ракитов А.И. Принципы научного мышления / А.И.Ракитов. – М.: Издат. полит. л-ры, 1975. – 144 с.
78. Ревко П.С. Введение в историю науки и техники. Учебное пособие / П.С.Ревко. – Таганрог: Изд-во Кучма, 2010. – 128 с.
79. Рожанский И.Д. Античная наука / И.Д.Рожанский. – М.: Наука, 1980. – 200 с.
80. Сапожникова Е.Н. Страноведение. Теория и методика туристского изучения стран: учеб. пособие / Е.Н.Сапожникова. – 2-е изд., испр. – М.: Академия, 2004. – 240 с.

Включення до навчальних планів вищих навчальних закладів України спеціальної дисципліни з основ науково-дослідницької діяльності дає можливість студентам одержати інформацію про науку, її роль у розвитку природи, суспільства, виробити навички проведення досліджень, роботи з літературними джерелами, вибору й аналізу інформації, формування цілей і завдань дослідження, практику написання курсових, дипломних, бакалаврських, магістерських робіт, підготовку доповідей та виступи на наукових конференціях, публікацію статей і т.д.

Навчальна дисципліна «Основи наукових досліджень» суттєво доповнює гуманітарні дисципліни, які вивчають історико-географічні, соціально-економічні, політико-правові та інші характеристики країн регіону, дає можливість майбутнім міжнародникам-країнознавцям ознайомитись з головними вимогами щодо оформлення наукових досліджень. Сучасний дослідник повинен володіти навичками наукового мислення, вмінням розуміти сутність процесу пізнання незалежно від того, якою діяльною науки він займається.

Мета курсу – опанування студентами основами науково-дослідницької роботи та ефективної організації праці.

Завдання: 1) ознайомити студентів з основами науки та наукової творчості; 2) засвоєння базових елементів методології наукових досліджень; 3) оволодіння студентами технікою написання курсових та дипломних робіт.

В результаті вивчення курсу «Основи наукових досліджень» студенти повинні:

- *знати:*

- роль і значення науки для подальшого розвитку людства і українського суспільства зокрема;
- етапи, закономірності та напрями розвитку науки;
- методологію проведення наукових досліджень;
- особливості організації науково-дослідницької діяльності студентів;
- загальні вимоги щодо підготовки, оформлення і захисту курсових (дипломних) робіт;
- форми наукової комунікації.

- *вміти:*

- володіти методикою організації та проведення наукових досліджень;
- оформляти наукові результати;
- працювати з джерелами інформації;
- формулювати самостійні висновки, пропозиції, рекомендації.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	п	с.р.		л	п	с.р.
Модуль 1								
Змістовий модуль 1								
Тема 1. Поняття, структура, функції та організація науки.	6	2		4	6	2		4
Тема 2. Становлення та розвиток науки.	12	2	8	2	12	1		11
Тема 3. Основи науково-дослідної діяльності.	8	4	2	2	8	1		7
Тема 4. Методи наукових досліджень.	8	4		4	8	2		6
Тема 5. Інформаційне забезпечення наукових досліджень.	6		4	2	6	1		5
Тема 6. Методика підготовки та оформлення курсових і дипломних робіт.	8	4		4	8	2		6
Тема 7. Наукова комунікація.	6	4		2	6	1		5
<i>Усього годин</i>	54	20	14	20	54	10	0	44

Тематика і плани лекційних занять

Поняття, структура, функції та організація науки (4 год.)

1. Поняття науки та пізнавальної діяльності.
2. Структура науки.
3. Етапи становлення та розвитку науки.
4. Класифікація та функції наук.
5. Організація наукової діяльності в Україні.

Література: [3, 9, 11, 12, 23, 28, 29, 36, 72, 78]

40. Воробейчик Е.Л. Советы молодому ученому. Методическое пособие для студентов, аспирантов, младших научных сотрудников и, может быть, не только для них / Е.Л.Воробейчик. – Екатеринбург, 2004. – 62 с.
41. Гайденко В.П. Западноевропейская наука в средние века: Общие принципы и учение о движении / В.П.Гайденко, Г.А.Смирнов. – М.: Наука, 1989. – 352 с.
42. Гольцов А.Г. Наукове країнознавство, його роль у зовнішніх зв'язках держави / А.Г.Гольцов // Вісник КиМУ. Сер. Міжнародні відносини. – К.: КиМУ, 2002. – Вип. 1. – С. 141-159.
43. Гохман В.М. Страноведение / Гохман В.М., Игнатъев Г.М. // Советская география. Итоги и задачи. – М.: География, 1960.
44. Гохман В.М. Проблемный подход в экономико-географическом страноведении зарубежного мира / Гохман В.М., Машбиц Я.Г. // Изв. АН СССР. Сер. географ. – 1976. – № 4. – С. 43-52.
45. Данилевский И. Источниковедение: учебное пособие / Данилевский И., Кабанов В., Медушевская О. – М., 2004. – 702 с.
46. Запарий В.В. История науки и техники / В.В.Запарий, С.А.Нефедов – Екатеринбург: Изд-во УГТУ, 2003. – 186 с.
47. Здобувачу наукового ступеня. Методичні рекомендації / упоряд. С.Сьомін. – К.: МАУП, 2002. – 184 с.
48. Ідрісов Д.І. Об'єкт і предмет дослідження: до питання про історію понять / Д.І.Ідрісов // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – 2011. – № 23. – С. 64-68.
49. Ирина В.Р. В мире научной интуиции / Ирина В.Р., Новиков А.А. – М.: Наука, 1978. – 192 с.
50. История науки и техники глазами молодых исследователей: сборник статей. – Ульяновск: УлГТУ, 2012. – 369 с.
51. Кант И. Критика чистого разума / Иммануил Кант; пер. Н.О.Лосский. – М.: Мысль, 1994. – 591 с.
52. Карамышева Н.В. Социальная трансформация научного знания (философский аспект) / Н.В.Карамышева. – Львов: Вища школа, 1987. – 124 с.
53. Ковальченко И.Д. Методы исторического исследования / И.Д.Ковальченко – 2-е изд., доп. – М.: Наука, 2003. – 486 с.
54. Константинов Г.Н. Университеты, общество знания и парадоксы образования / Г.Н.Константинов, С.Р.Филонович // Вопросы образования. – 2005. – № 4. – С. 106-126.
55. Кремень В. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / Василь Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
56. Кузнецов И.Н. Информация: сбор, защита, анализ: учебник по информационно-аналитической работе / И.Н.Кузнецов. – М.: Яуза, 2001. – 318 с.
57. Кушнарченко Н.М. Наукова обробка документів: підручник / Н.М.Кушнарченко, В.К.Удалова. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 334 с.
58. Лавров СБ. Страноведение: прошлое и будущее / Лавров СБ., Сдасюк Г.В. // Известия ВГО. – 1978. – Т. 110, № 1. – С. 7-16.
59. Лукашевич В.К. Основы методологии научных исследований: учеб. пособие для студентов вузов / В.К.Лукашевич. – Мн.: Элайда, 2001, – 104 с.
60. Маланчук-Рибак О. Диференціація та інтеграція у гуманітарних науках [Електронний ресурс] / Оксана Маланчук-Рибак // Вісник ЛНАМ. – 2010. – Вип.

- В.М.Кислий. – Суми: Вид-во СумДУ, 2009. – 113 с.
21. Мороз І.В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту: навч. посібн. / І.В.Мороз. – К.: УДПУ, 1997. – 56 с.
 22. Мороз І.В. Кваліфікаційні роботи у педагогічному вузі: методика написання, правила оформлення і порядок захисту: практ. посібник для студ. / І.В.Мороз. – К., 2002. – 109 с.
 23. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень: підручник / М.І.Пилипчук, А.С.Григор'єв, В.В.Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с.
 24. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / В.І.Романчиков. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
 25. Рузавин Г.И. Методология научного исследования / Г.И.Рузавин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – 317 с.
 26. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій / А.С.Філіпенко. – К.: Академвидав, 2004. – 208 с.
 27. Філінюк А.Г. Наукова робота студента: метод. рек. для студ. і магістрантів усіх спец. і форм навчання / А.Г.Філінюк. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, 2007. – 74 с.
 28. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Цехмістрова Г.С. – К.: Слово, 2004. – 240 с.
 29. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В.М.Шейко, Н.М.Кушнарєнко. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 310 с.

Додаткова

30. Альтшуллер Г.С. Творчество как точная наука / Г.С.Альтшуллер. – М.: Сов радио, 1979. – 105 с.
31. Андреев И.Д. О методах научного познания / И.Д.Андреев. – М.: Наука, 1964. – 184 с.
32. Анучин В.А. География, страноведение и системный подход // Вопросы географии. – 1981. – № 116. – С. 39-49.
33. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М.Бахтин. – М.: Искусство, 1979. – 424 с.
34. Бевзенко Л.Д. Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма возможности социальных интерпретаций / Л.Д.Бевзенко. – К: ИС НАНУ, 2002. – 437 с.
35. Бернал Дж. Наука в истории общества / Дж. Бернал. – М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1956. – 735 с.
36. Бесов Л.М. История науки і техніки / Л.М.Бесов. – 3-є вид., переробл. і доп. – Харків: НТУ «ХПІ», 2004. – 382 с.
37. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти / Я.Я.Болюбаш. – К.: ВВП "Компас", 1997. – 64 с.
38. Вернадский В.И. О науке / В.И.Вернадский. – Дубна: Феникс, 1997. – Т.1. Научное знание. Научное творчество. Научная мысль. – 488 с.
39. Воблий К.Г. Організація роботи наукового працівника (методика і техніка) / К.Г.Воблий. – 3-те вид. – К.: Наукова думка, 1969. – 180 с.

Процес наукового дослідження (4 год.)

1. Поняття наукового дослідження та стадії його проведення.
2. Вибір теми наукової роботи та її актуальність.
3. Об'єкт і предмет наукового дослідження.
4. Визначення мети і завдань дослідження.
5. Дослідний (основний) етап наукового дослідження та послідовність його проведення.
6. Узагальнення, апробація та реалізація результатів дослідження.

Література: [3, 10, 12, 14, 24, 26, 28, 59, 67, 92]

Методи наукових досліджень (4 год.)

1. Поняття методології та методики наукових досліджень.
2. Класифікація методів наукових досліджень.
3. Методи емпіричного дослідження.
4. Теоретико-емпіричні методи.
5. Методи теоретичного дослідження.

Література: [2, 3, 11, 12, 14, 20, 25, 28, 31, 53, 62, 67, 71]

Методика підготовки та оформлення курсових і дипломних робіт (4 год.)

1. Поняття, загальна характеристика і вимоги до курсових та дипломних робіт.
2. Основні етапи підготовки курсових та дипломних робіт.
3. Структура та технічне оформлення курсових та дипломних робіт.
4. Підготовка до захисту та захист курсової та дипломної роботи.
5. Типові помилки при написанні курсових і дипломних робіт.

Література: [1, 4, 5, 6, 12, 13, 15, 16, 17, 22, 27, 29, 91]

Наукова комунікація (4 год.)

1. Поняття наукових комунікацій.
2. Форми обміну результатами наукових досліджень.
3. Функції, різновиди та правила оформлення наукових публікацій.
4. Методика написання доповіді. Вимоги до усного виступу.
5. Реферат як наукова робота. Різновиди рефератів.
6. Правила участі студентів у наукових семінарах, конференціях та круглих столах.

Література: [13, 14, 23, 27, 28, 29, 40, 73]

Тематика і плани семінарських занять

Етапи становлення і розвитку науки (4 год.)

1. Наука в період Античності.
2. Особливості середньовічної науки.
3. Наукові знання епохи Відродження.
4. Формування та розвиток класичної науки (XVII-XIX).
5. Неокласичний період розвитку науки (перша половина XX ст.).
6. Науково-технічна революція середини XX ст. та її особливості.
7. Постнеокласична наука (друга половина XX-XXI ст.)

Література:

1. Бернал Дж. Наука в истории общества / Дж. Бернал. – М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1956. – 735 с.
2. Бесов Л.М. История науки и техники / Л.М.Бесов. – 3-е вид., переробл. і доп. – Харків: НТУ «ХПИ», 2004. – 382 с.
3. Гайденко В.П. Западноевропейская наука в средние века: Общие принципы и учение о движении / В.П.Гайденко, Г.А.Смирнов. – М.: Наука, 1989. – 352 с.
4. Запарий В.В. История науки и техники / В.В.Запарий, С.А.Нефедов – Екатеринбург: Изд-во УГТУ, 2003. – 186 с.
5. История науки и техники [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Science/Zapar/index.php
6. История науки и техники глазами молодых исследователей: сборник статей. – Ульяновск: УлГТУ, 2012. – 369 с.
7. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / Крушельницька О.В. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.
8. Маланчук-Рибак О. Диференціація та інтеграція у гуманітарних науках [Електронний ресурс] / Оксана Маланчук-Рибак // Вісник ЛНАМ. – 2010. – Вип. 21. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VLnam/2010_21/36.pdf
9. Маркова Л.А. Наука: история и историография. XIX-XX вв. / Л.А. Маркова. – М.: Наука, 1987. – 264 с.
10. Ревко П.С. Введение в историю науки и техники. Учебное пособие / П.С.Ревко. – Таганрог: Изд-во Кучма, 2010. – 128 с.
11. Рожанский И.Д. Античная наука / И.Д.Рожанский. – М.: Наука, 1980. – 200 с.
12. Развитие науки и техники [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://textbooks.net.ua/content/view/6444/50/>
13. Торосян В.Г. История и философия науки: учебник для вузов / В.Г.Торосян. – М.: ВЛАДОС, 2012. – 368 с.

Рекомендована література

Основна

1. Ануфриев А.Ф. Научное исследование. Курсовые, дипломные и диссертационные работы / А.Ф.Ануфриев. – М.: Ось-89, 2004. – 116 с.
2. Баскаков А.Я. Методология научного исследования: учеб. пособие / А.Я.Баскаков, Н.В.Туленков. – К.: МАУП, 2002. – 216 с.
3. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: підручник / М.Т.Білуха. – К.: Вища школа, 1997. – 271 с.
4. Вегеш М. Як писати наукову роботу (методичні рекомендації по написанню курсових, бакалаврських, дипломних і магістерських робіт для студентів-політологів) / Микола Вегеш, Юрій Остапеч. – Ужгород, 2003. – 72 с.
5. Грабинський І.М. Курсові та дипломні роботи. Методичні рекомендації до написання та основні вимоги до оформлення / І.М.Грабинський. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – 44 с.
6. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис, бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання: метод. рекомендації з впровадження / уклала: Галевич О.К., Штогрин І.М. – Львів, 2008. – 20 с.
7. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>
8. Закон України «Про науково-технічну інформацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>
9. Закон України «Про наукову та науково-дослідну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>
10. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: навч. посібник / Ковальчук В.В., Моїсєєв Л.М.. – Вид. 2-е, доп. і перероб. – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2004. – 208 с.
11. Колесников О.В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / О.В.Колесников. – 2-ге вид., випр. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 144 с.
12. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / Крушельницька О.В. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.
13. Кузнецов И.Н. Подготовка и оформление рефератов, курсовых и дипломных работ / И.Н.Кузнецов. – Мн.: ООО «СЭР-ВАТ», 2000. – 243 с.
14. Кузнецов И.Н. Научное исследование: методика проведения и оформление / И.Н.Кузнецов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Дашков и Ко, 2006. – 460 с.
15. Кузьменко С.Г. Курсова (дипломна) – це дуже просто!: наук.-практ. посіб. / С.Г.Кузьменко. – Донецьк: Норд-Прес, 2004. – 126 с.
16. Курсовые и дипломные работы: от выбора темы до защиты: справочное пособие / авт.-сост. И.Н.Кузнецов. – Мн.: Мисанта, 2003. – 416 с.
17. Кучик О.С. Основні вимоги до написання та оформлення дипломної роботи / Кучик О.С., Мальський М.З. – Львів: ЛНУ, 2001. – 24 с.
18. Лудченко А.А. Основи наукових досліджень. Учебное пособие / Лудченко А.А., Лудченко Я.А., Примак Т.А. – К.: Т-во «Знання»; КОО, 2000. – 114 с.
19. Методика страноведческого исследования (Экономическая и социальная география) / под ред. Н.С.Мироненко. – М.: МГУ, 1993. – 152 с.
20. Методологія та організація наукових досліджень: конспект лекцій / укладач

заперечується про предмети, їхні властивості, відношення і зв'язки.

Теза (від грец. *Θέσις* – положення, твердження) – коротко сформульоване положення доповіді, статті, лекції тощо, істинність якого треба довести.

Теорія – 1) система знань, що описує і пояснює сукупність явищ певної частки дійсності і зводить відкриті в цій галузі закони до єдиного об'єднувального початку (витоку); 2) форма синтетичного знання, в межах якого окремі поняття, гіпотези і закони втрачають колишню автономність і перетворюються на елементи цілісної системи наукових знань.

Термін (від латин. *terminus* – межа, кордон) – слово або словосполучення, застосоване для позначення певного поняття.

Термінологія – сукупність термінів певної галузі науки, техніки, мистецтва тощо.

Узагальнення – логічний процес переходу від одиничного до загального чи від менш загального до більш загального знання, а також результат цього процесу: узагальнене поняття, судження, закон, теорія.

Умовивід – форма мислення, в якій з одного або кількох суджень виводять нове судження, що містить у собі нове знання.

Уявлення – це чуттєвий образ предмета, який відтворюється в свідомості людини при відсутності безпосередньої дії предметів на органи чуттів.

Факт (науковий) (від латин. *factum* – зроблене) – об'єктивно існуюча подія, явище, предмет, описані дослідником за допомогою певної мови.

Фактор – умова, рушійна сила будь-якого процесу, явища; чинник.

Формалізація – метод вивчення різноманітних об'єктів шляхом відображення їхньої структури в знаковій формі за допомогою штучних мов, наприклад, мовою математики.

Цитата – дослівний уривок з твору, чийсь вислів, що наводиться (письмово чи усно) як підтвердження або заперечення певної думки чи ілюстрації до фактичного матеріалу.

Чуттєве пізнання – форма пізнання, що є наслідком безпосереднього зв'язку людини з оточуючим середовищем і реалізується через відчуття, сприйняття та уявлення.

Розвиток науки в Україні (4 год.)

1. Накопичення наукових знань в Україні у X-XV ст.
2. Наукові знання XVI – середини XVII ст.
3. Українська наука середини XVII-XVIII ст.
4. Розвиток науки в Україні XIX – початку XX ст.
5. Особливості української науки радянського періоду.
6. Проблеми та перспективи розвитку науки в незалежній Україні.

Література:

1. Бойко О.Д. Історія України: навч. посіб. / О.Д.Бойко. – 4-те вид., доп. – К.: Академвидав, 2010. – 704 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>
3. Закон України «Про наукову та науково-дослідну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>
4. Історія української культури / за ред. І.Крип'якевича. – 2-е вид. – К.: Либідь, 1999. – 656 с.
5. Килимник Ю. Украина – родина шести Нобелевских лауреатов / Юрий Килимник // День. – 2003. – 12 декабря. – С. 20.
6. Кремень В. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / Василь Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
7. Литвин В. Історія України: підручник / Володимир Литвин. – К.: Наукова думка, 2006. – 728 с.
8. Мельник С.В. Деякі проблеми української науки і заходи з її реформування / С.В.Мельник // Проблеми науки. – 2006. – № 10. – С.2-8.
9. Наука в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Наука_в_Україні
10. Онопрієнко В.І. Історія української науки XIX-XX століть / В.І.Онопрієнко. – К.: Либідь, 1998. – 304 с.
11. Ткаченко В.В. Наукові товариства України 20-30-х рр. XX ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/23_D_2009/Istoria/48630.doc.htm
12. Українська наука в дзеркалі бази даних Scopus [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/0910sol.pdf>
13. Храмов Ю.О. Заснування Української академії наук та її організаційне становлення (1818-1928) / Ю.О.Храмов, С.П.Руда // Наука та наукознавство. – 1998. – № 3. – С.17-29.
14. Яцків Я. Розвиток науки в Україні в контексті української національної ідеї [Електронний ресурс] / Я.Яцків, С.Бублик, Ю.Канигін. – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=10957

Науково-дослідна діяльність (2 год.)

1. Процес наукового дослідження, його характеристика та етапи проведення.
2. Вибір теми наукового дослідження.
3. Визначення об'єкта і предмета дослідження. Окреслення його хронологічних і географічних рамок.
4. Науково-дослідницька діяльність студентів та її види.
5. Ефективність наукового дослідження та її критерії.

Література:

1. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: підручник / М.Т.Білуха. – К.: Вища школа, 1997. – 271 с.
2. Закон України «Про наукову та науково-дослідну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>
3. Ідрісов Д.І. Об'єкт і предмет дослідження: до питання про історію понять / Д.І.Ідрісов // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – 2011. – № 23. – С. 64-68.
4. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / Крушельницька О.В. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.
5. Меретукова З.К. Методология научного исследования и образования: учебное пособие для студентов занимающихся НИР и аспирантов / З.К.Меретукова. – Майкоп: АГУ, 2003 – 244 с.
6. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / В.І.Романчиков. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
7. Філінюк А.Г. Наукова робота студента: метод. рек. для студ. і магістрантів усіх спец. і форм навчання / А.Г.Філінюк. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, 2007. – 74 с.
8. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Цехмістрова Г.С. – К.: Слово, 2004. – 240 с.
9. Юдин Э. Как понимать объект и предмет научного исследования / Э.Юдин // Политическое самообразование. – 1967. – № 3. – С. 93-98.

Інформаційне забезпечення наукових досліджень (4 год.)

1. Поняття про наукову інформацію та її види.
2. Джерела інформації та їх типологія.
3. Наукові бібліотеки, їх організація та інформаційні ресурси.
4. Методи пошуку і збору наукової інформації.
5. Аналіз та інтерпретація інформації.
6. Техніка роботи з науковою літературою.
7. Інтернет-ресурси, специфіка їх використання.

опосередковане і узагальнене відображення в мозку людини суттєвих властивостей, причинних відносин і закономірних зв'язків між об'єктами та явищами.

Резюме – 1) короткий виклад змісту доповіді, промови, наукової праці, книги; 2) стислий висновок зі сказаного, написаного чи прочитаного; 3) вид документа, в якому подаються короткі відомості про навчання, трудову діяльність та професійні успіхи й досягнення особи, яка його складає.

Реферат (від латин. *refero* – доповідаю, повідомляю, переказую) – 1) короткий виклад змісту наукової праці, книги або вчення, оформлений у вигляді письмової публічної доповіді; 2) доповідь на задану тему, зроблена на основі критичного огляду відповідних джерел інформації.

Референт – 1) особа, яка складає або читає реферат; 2) службова особа, яка є консультантом, доповідачем з певних питань.

Рецензія (від латин. *recensio* – розгляд) – 1) критичний аналіз наукової праці з метою рекомендації її до друку, захисту тощо; 2) невелика стаття, в якій здійснено критичний огляд наукового чи художнього твору.

Синтез – метод вивчення, що полягає у з'єднанні окремих частин чи рис предмета в єдине ціле і подальшому його вивченні у цілісності, у єдиному і взаємному зв'язку різних частин.

Система (від грец. *συστημα* – ціле, складене з частин, поєднання) – цілісна (ієрархічно структурована) сукупність елементів, що пов'язані між собою сталими зв'язками.

Систематизація – процес зведення розрізаних знань про предмети (явища) в єдину наукову систему.

Системний метод – метод пізнання, що полягає у вивченні об'єкта дослідження як сукупності елементів, що утворюють систему.

Спостереження – метод наукового пізнання, який полягає у систематичному, цілеспрямованому та спеціально організованому сприйманні предметів і явищ об'єктивної дійсності, які виступають об'єктами дослідження.

Сприйняття – це цілісний чуттєвий образ предметів, що безпосередньо діють на органи чуття людини (синтез відчуттів).

Статистика (від латин. *status* – стан, становище) – 1) кількісний облік масових явищ; 2) наука, яка вивчає кількісні аспекти масових суспільних явищ і процесів у нерозривному зв'язку з їх якісною характеристикою.

Стаття (наукова) – публікація невеликого обсягу у періодичному науковому виданні (журналі, збірнику), яка містить результати дослідження того чи іншого питання.

Структура (від латин. *structura* – побудова, розміщення) – внутрішня будова, певний взаємозв'язок складових частин цілого.

Структурно-функціональний аналіз – метод аналізу яких-небудь соціальних явищ як цілісних систем, що являють собою структурне з'єднання елементів, кожен з яких виконує визначену функцію стосовно інших елементів і системи в цілому.

Судження – форма мислення, в якій дещо стверджується або

ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Наукознавство – це комплекс наукових дисциплін, що узагальнюють і досліджують закономірності функціонування науки.

Новизна – критерій якості інформації, який відображає нові знання, отримані в результаті дослідження.

Об'єкт дослідження – процес або явище, яке породжує проблемну ситуацію і обране для дослідження.

Обсяг поняття – сукупність, множина предметів, кожен з яких має ознаки, відображені у змісті поняття.

Оптимальний (від латин. *optimus* – найкращий) – найкращий з можливих варіантів чогось, найбільш відповідний даному завданню, умовам.

Парадигма (від грец. *παράδειγμα* – приклад, зразок) – 1) стиль наукового мислення, що панує на визначеному етапі в тій чи іншій дисципліні; 2) теорія; теоретична модель, прийнята як зразок постановки, обґрунтування та вирішення проблеми в рамках того чи іншого предмету дослідження.

Плагіат (від латин. *plagio* – викрадаю) – привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію.

Поняття – це форма мислення, за допомогою якої відображаються загальні, істотні ознаки предметів та явищ.

Порівняння – це процес зіставлення предметів або явищ дійсності з метою установлення схожості чи відмінності між ними, а також знаходження загального, притаманного, що може бути властивим двом або кільком об'єктам дослідження.

Постулат – вихідне положення, твердження, яке при побудові наукової теорії приймається без доведення.

Правило – умова, якої необхідно дотримуватись, виконуючи якусь дію.

Предмет дослідження – 1) досліджувані з певною метою властивості, риси, особливості об'єкта пізнання; 2) суттєві зв'язки та відношення об'єкта, які підлягають безпосередньому вивченню в науковій роботі, є головними, визначальними для конкретного дослідження.

Принцип – основне вихідне базове положення теорії, вчення, науки, світогляду, в якому відображаються найбільш суттєві та важливі сторони пізнавальної діяльності.

Прогнозування – процес наукового передбачення майбутнього стану та розвитку різних явищ (природних, суспільних тощо) на основі існуючих даних.

Професор (від латин. *professor* – викладач, вчитель) – 1) найвище вчене звання викладачів вищих навчальних закладів, що присвоюється університетськими вченими радами; 2) найвище вчене звання співробітників наукових установ; 3) посада у вищих навчальних закладах.

Раціональне (абстрактне) пізнання – 1) це складний процес переробки даних чуттєвого пізнання, процес утворення понять і оперування ними; 2)

8. Форми обміну науковою інформацією.

Література:

1. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: підручник / М.Т.Білуха. – К. : Вища школа, 1997. – 271 с.
2. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
3. Закон України «Про науково-технічну інформацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>
4. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / Крушельницька О.В. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.
5. Кузнецов И.Н. Информационно-аналитической работе / И.Н.Кузнецов. – М.: Яуза, 2001. – 318 с.
6. Кушнарченко Н.М. Наукова обробка документів: підручник / Н.М.Кушнарченко, В.К.Удалова. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 334 с.
7. Методологія та організація наукових досліджень: конспект лекцій / укладач В.М.Кислий. – Суми: Вид-во СумДУ, 2009. – 113 с.
8. Наумовець А.Г. Ви віч-на-віч з аудиторією: дещо про "технологію" наукових доповідей, популярних лекцій, дисертаційних промов і конкурсних проектів / А.Г.Наумовець. – К.: Наукова думка, 2003. – 56 с.
9. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень: підручник / М.І.Пилипчук, А.С.Григор'єв, В.В.Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с.
10. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / В.І.Романчиков. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
11. Українські ресурси мережі Інтернет: громадсько-політичні центри / укл. Ю.Шайгородський. – К.: Укр. центр політ. менеджменту, 2003. – 296 с.
12. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Цехмістрова Г.С. – К.: Слово, 2004. – 240 с.
13. Швецова-Водка Г.М. Документознавство. Навчальний посібник / Г.М.Швецова-Водка. – К., Знання, 2007. – 398 с.
14. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В.М.Шейко, Н.М.Кушнарченко. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 310 с.

Самостійна робота студентів

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна ф.н.	заочна ф.н.
1	Сутність наукового пізнання, його характеристики та етапи. Поняття, цілі, структура та функції науки	4	4
2	Становлення та розвиток науки у світі та Україні.	2	11
3	Поняття наукового дослідження та стадії його проведення.	2	7
4	Загальні та спеціальні методи досліджень	4	6
5	Інформаційне забезпечення наукових досліджень	2	5
6	Написання та оформлення студентських наукових робіт	4	6
7	Поняття та форми наукових комунікацій.	2	5
<i>Разом</i>		20	44

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізуйте процес формування та розвиток класичної науки (XVII-XIX ст.).
2. З'ясуйте особливості неокласичного періоду розвитку науки (перша половина XX ст.).
3. Дайте характеристику розвитку постнеокласичної науки (друга половина XX- XXI ст.).
4. З'ясуйте рівень наукових знань на українських землях XVI – середини XVII ст.
5. Дайте оцінку українській науці середини XVII-XVIII ст.
6. Виявіть сильні та слабкі сторони розвитку науки в Україні XIX – початку XX ст.
7. З'ясуйте характерні риси та особливості української науки радянського періоду.
8. З'ясуйте проблеми та перспективи розвитку науки в незалежній Україні.

знань, отриманих студентами під час навчання, та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Метод (грец. *μέθοδος* – шлях пізнання) – 1) спосіб досягнення мети, розв'язання конкретної задачі; 2) систематизована сукупність кроків, які потрібно здійснити для виконання певної задачі, досягнення мети; 3) сукупність прийомів (операцій) практичного впливу чи теоретичного освоєння об'єктивної дійсності з метою її пізнання.

Методика дослідження – 1) система правил використання методів, прийомів та способів для проведення будь-якого дослідження; 2) вчення про особливості застосування окремого методу чи системи методів.

Методологія – 1) сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в певній науці; 2) вчення про методи пізнання й перетворення дійсності; 3) система строго вивірених і апробованих принципів, методів, правил і підходів дослідницької діяльності; 4) концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища.

Моделювання – непрямий, опосередкований метод наукового дослідження об'єктів пізнання (безпосереднє вивчення яких неможливе, ускладнене чи недоцільне), який ґрунтується на застосуванні моделі як засобу дослідження.

Модель (від латин *modulus* – міра, аналог, зразок) – 1) уявна або матеріально реалізована система, котра, відображаючи чи відтворюючи об'єкт дослідження, здатна замінити його так, що вона сама стає джерелом інформації про об'єкт пізнання; 2) аналог, подібність якого до оригіналу (об'єкта пізнання) суттєва, а розбіжність – несуттєва.

Монографія – це наукова праця у вигляді книги, що містить результати дослідження однієї теми.

Наука – 1) система перевірених практикою теоретичних знань про дійсність, система понять про явища та закони їх існування і розвитку; 2) сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення й використання теоретично систематизованих об'єктивних знань про дійсність.

Наукова діяльність – це інтелектуальна творча діяльність, яка спрямована на одержання і використання нових знань.

Наукова школа – неформальна спільнота висококваліфікованих дослідників, об'єднаних на основі спільних методологічних підходів та згуртованих навколо певного лідера (лідерів).

Наукове дослідження – 1) процес цілеспрямованого вивчення певного об'єкта (предмета або явища), використовуючи наукові методи з метою встановлення закономірностей його виникнення, розвитку і перетворення у практичній діяльності людей; 2) це цілеспрямований процес виробництва нових знань, які розкривають нові явища у суспільстві і природі, для використання їх у практичній діяльності людей.

Науково-технічна інформація – будь-які відомості та/або дані про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в

розумінню.

Інформація (від латин. *informatio* – роз'яснення, ознайомлення) – 1) будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді; 2) це нові знання, які отримує споживач (суб'єкт) у результаті сприйняття і переробки певних відомостей.

Історичний метод – метод пізнання, що полягає у всебічному дослідженні явищ і подій у хронологічній послідовності, щоб відкрити їх внутрішні зв'язки та закономірності розвитку.

Кандидат наук – нижчий (перший) науковий ступінь в Україні та ряді країн СНД, який присуджується спеціалізованими вченими радами на підставі прилюдного захисту кандидатської дисертації.

Категорія – 1) загальне гранично широке філософське поняття, яке відображає універсальні властивості і відношення об'єктивної дійсності, загальні закономірності розвитку всіх матеріальних, природних і духовних явищ; 2) родове поняття, що позначає розряд предметів; 3) група однорідних предметів, явищ, осіб, що відрізняються від інших певними ознаками.

Квантифікація (від латин. *quantum* – скільки) – кількісне вираження якісних ознак.

Класифікація (від латин. *classis* – клас, розряд і *facio* – роблю) – розподіл предметів (процесів, явищ) за класами (групами тощо) відповідно до визначених ознак.

Ключове слово – слово чи словосполучення, що найбільш повно характеризує зміст наукового тексту чи його частини.

Компіляція (від латин. *compilatio* – крадіжка, грабіж) – неоригінальна, несамостійна літературна чи наукова праця, побудована на використанні чужих творів.

Конкретизація (від латин. *concretus* – густий, твердий) – метод дослідження предметів у всій різнобічності їх, у якісній багатосторонності реального існування на відміну від абстрактного вивчення предметів.

Конспект (від латин. *conspectus* – огляд) – стислий письмовий виклад змісту книги, статті, лекції тощо.

Контент-аналіз (від англ. *content* – зміст) – це якісно-кількісний метод вивчення джерел, який полягає у квантифікаційній (кількісній, математичній) обробці тексту з подальшою інтерпретацією результатів.

Концепція (від латин. *conceptio* – розуміння, сприйняття) – 1) система поглядів на ті чи інші явища, процеси; 2) спосіб розуміння, трактування певних явищ, подій; 3) основна ідея певної теорії.

Критерій (від грец. *κρίτηριον* – засіб судження, мірило) – 1) мірило для визначення або оцінки предмета, явища; 2) ознака, взята за основу класифікації.

Критерій істини – мірило достовірності знань, їхньої відповідності об'єктивній дійсності.

Курсова робота – 1) це самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певного курсу або з окремих його розділів; 2) дослідження, яке виконується з метою закріплення, поглиблення і узагальнення

9. З'ясуйте головні аспекти визначення і тлумачення поняття «наука».
10. Охарактеризуйте рівні та форми пізнавальної діяльності людини.
11. Визначте головні структурні елементи науки.
12. Проаналізуйте головні підходи до класифікації наук.
13. Які функції виконує наука на сучасному етапі розвитку людства?
14. Яким чином організована наукова діяльність в Україні?
15. З'ясуйте роль вищої школи у розвитку науки в Україні та за кордоном.
16. Охарактеризуйте систему підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні.
17. У чому полягає сутність науково-дослідної роботи студентів?
18. Розкрийте зміст поняття „наукове дослідження”. Чим предмет наукового дослідження відрізняється від його об'єкту?
19. З'ясуйте сутність наукового методу та вкажіть головні його риси.
20. З'ясуйте сутність методики та методології наукових досліджень.
21. Зробіть класифікацію методів наукового дослідження.
22. Визначте головні стадії процесу наукового дослідження.
23. Охарактеризуйте основні методи емпіричного дослідження.
24. Дайте характеристику методам абстрагування, моделювання та аналогії.
25. Дайте характеристику таким методам, як аналіз і синтез, індукція та дедукція.
26. З'ясуйте роль гіпотези та теорії у науковому пізнанні.
27. В чому полягає значення системного підходу (методу) при дослідженні явищ міжнародного життя?
28. Вкажіть головні критерії вибору теми наукового дослідження.
29. За якими критеріями визначають ефективність наукового дослідження?
30. Розкрийте зміст поняття „наукова інформація” та визначте її види.
31. Охарактеризуйте основні типи джерел інформації.
32. Висвітліть питання організації діяльності та ресурсів наукових бібліотек.
33. Проаналізуйте методiku пошуку і збору наукової інформації.
34. Охарактеризуйте методiku обробки наукової інформації.
35. З'ясуйте специфіку техніки роботи з науковою літературою.
36. З'ясуйте специфіку використання інтернет-ресурсів у наукових дослідженнях.
37. Які форми обміну науковою інформацією використовуються в сучасній науці?
38. Охарактеризуйте головні етапи виконання курсової роботи.
39. Коротко охарактеризуйте головні структурні елементи курсової роботи.
40. Яким вимогам повинна відповідати дипломна робота?
41. Які структурні елементи повинна містити вступна частина бакалаврської роботи?
42. Опишіть методiku написання основної частини студентської кваліфікаційної роботи.
43. Посилання, цитування і скорочення в наукових роботах: загальні вимоги та правила оформлення.

44. Які вимоги ставляться до оформлення списку використаних джерел у студентській науковій роботі?
45. Ілюстрації і таблиці в науковій роботі: загальні вимоги та правила оформлення.
46. Охарактеризуйте вимоги щодо мови і стилю наукової праці.
47. Як правильно оформити додатки до студентської наукової роботи?
48. Які вимоги ставляться до процедури захисту студентської наукової роботи?
49. З'ясуйте головні особливості магістерського кваліфікаційного дослідження.
50. Яким етичним нормам має відповідати студентське наукове дослідження?
51. Наукова публікація: поняття, функції, основні види.
52. Розкрийте методику підготовки та оформлення наукових публікацій.
53. З'ясуйте зміст, функції та види студентських наукових конференцій.
54. Висвітліть головні правила участі студентів у наукових семінарах, конференціях та круглих столах.

Контроль та оцінювання знань

Протягом семестру студенти вивчають один модуль з дисципліни. Модуль складається з одного змістового модуля, після виконання якого здійснюється поточний контроль у вигляді письмової роботи. Студенти, які не відвідували лекції або не в повному обсязі виконали програму семінарських занять, до поточного модульного контролю не допускаються.

Оцінювання навчальних досягнень та практичних навичок студентів здійснюються за 100-бальною системою. Загальна кількість балів за семестр з навчальної дисципліни складається із середнього арифметичного балу за модулі та балів за поточний контроль.

Студент, який в результаті поточного оцінювання або підсумкового контролю за модулем отримав більше 60 балів, має право не складати залік з дисципліни. У такому випадку в заліково-екзаменаційну відомість заноситься загальна підсумкова оцінка. При умові, що студент (ка) хоче покращити підсумкову оцінку за модуль із дисципліни, він (вона) має складати усний залік.

Студент, який в результаті підсумкового оцінювання за змістовий модуль отримав середнє арифметичне менше 60 балів, зобов'язаний складати залік з дисципліни. У разі, коли відповіді студента під час іспиту оцінені менш ніж 60 балів, він (вона) отримує незадовільну підсумкову оцінку.

Поточне оцінювання здійснюється за трьома складовими:

- контроль за виконанням модульних завдань (тестові та теоретичні розгорнуті письмові завдання);
- контроль систематичності та активності роботи студента протягом семестру;

Експеримент (від латин. *experimentum* – спроба, дослід) – 1) такий метод вивчення об'єкта, коли дослідник активно і цілеспрямовано впливає на нього шляхом створення штучних умов чи застосування звичайних умов, необхідних для виявлення відповідних властивостей; 2) науково поставлений дослід, спостереження досліджуваного явища у певних умовах, що дозволяють багаторазово відтворювати його при повторенні цих умов.

Експерт (від латин. *expertus* – досвідчений) – фахівець, компетентний у певній сфері діяльності.

Екстраполяція (від латин. *extra* – поза, зовні, *polire* – вирівнювати, робити гладким) – 1) процедура перенесення властивостей, відношень і закономірностей з однієї предметної області на іншу; 2) метод наукового дослідження, який полягає у поширенні висновків, отриманих при вивченні однієї частини явища, на іншу його частину.

Емпіризм (від грец. *ἐμπειρία* – досвід) – напрям у теорії пізнання, що визнає чуттєвий досвід єдиним джерелом знань і недооцінює роль теоретичних узагальнень.

Емпіричний – той, що заснований на безпосередньому досвіді, ґрунтується на практичних дослідженнях.

Закон (науковий) – категорія, що відображає істотні, загальні, необхідні, стійкі, повторювані відношення (зв'язки) та залежності між предметами і явищами об'єктивної дійсності, що впливають з їхньої сутності.

Закон оберненого відношення – відношення між змістом та обсягом поняття, за яким із розширенням змісту поняття зменшується його обсяг і, навпаки, із збільшенням обсягу поняття зменшується його зміст.

Захист (дипломної роботи) – офіційна процедура представлення на засіданні спеціальної комісії виконаної кваліфікаційної роботи з метою її визнання і одержання автором відповідної кваліфікації.

Зв'язок – 1) залежність одних предметів від інших, або, інакше, взаємозалежність елементів певної системи; 2) це таке відношення між двома і більше об'єктами, у якому зміни однієї із сторін є необхідною і достатньою умовою змін іншої сторони.

Зміст поняття – це відображення сукупності ознак, властивостей предмета думки.

Знання – перевірений практикою результат пізнання дійсності, адекватне відображення у свідомості людини предметів і явищ світу та їх властивостей.

Ідеалізація – метод пізнання, який полягає у мисленому конструюванні об'єктів, яких немає в дійсності, або які практично нездійсненні.

Індукція (від латин. *inductio* – наведення, виведення) – 1) умовивід від часткового до загального, від окремих фактів до узагальнень, коли на основі знань про частини предметів класу робиться висновок про клас в цілому; 2) метод дослідження, під час якого здійснюється перехід від окремих фактів до загальних положень.

Інтерпретація (від латин. *interpretatio* – тлумачення, пояснення) – роз'яснення, тлумачення змісту певного процесу чи явища, що сприяє їх

Висновки – стислий узагальнений виклад найбільш істотних результатів, отриманих у ході дослідження.

Відчуття – це відображення в мозку людини властивостей предметів чи явищ об'єктивного світу, які сприймаються його органами чуття (тверде, холодне, світле і т.д.).

Вчений – особа, яка проводить фундаментальні та (або) прикладні дослідження і отримує наукові та (або) науково-технічні результати.

Генетичний метод – спосіб дослідження явищ і процесів, що включає в себе аналіз їх походження, становлення, розвитку.

Гіпотеза – це наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ, процесів або причин, які зумовлюють даний наслідок.

Гносеологія (від грец. *γνώσις* – пізнання і *λόγος* – вчення, наука) – філософське вчення про сутність, закономірності, форми та методи пізнання людиною навколишньої дійсності.

Дедукція (від латин. *deductio* – виведення) – 1) це такий умовивід, у якому висновок про деякий елемент множини робиться на основі знання про загальні властивості всієї множини; 2) метод дослідження, під час якого здійснюється перехід від загальних положень до окремих фактів.

Детермінанта (від латин. *determinantis* – визначальний) – те, що обумовлює (спричинює) що-небудь.

Дефініція (від латин. *definitio* – визначати) – коротке визначення (тлумачення значення) якогось терміну.

Дипломна робота – 1) це кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі; 2) кваліфікаційне дослідження, яке виконується з метою систематизації, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових, виробничих та інших завдань.

Дисертація (від латин. *dissertatio* – розвідка, роздуми, дослідження) – праця, представлена на здобуття наукового ступеня кандидата чи доктора наук і захищена прилюдно здобувачем (дисертантом).

Дискусія – 1) спір, суперечка окремих осіб, співбесідників; 2) колективне публічне обговорення якого-небудь спірного питання з метою виявлення істини через зіставлення різних поглядів.

Доктор наук – вищий (другий) науковий ступінь в Україні та ряді країн СНД, який присуджується спеціалізованими вченими радами на підставі прилюдного захисту докторської дисертації.

Документ (від латин. *documentum* – зразок, свідоцтво, доказ) – матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі.

Доцент (від латин. *docere* – навчати) – 1) вчене звання викладачів вищих навчальних закладів, що присвоюється університетськими вченими радами; 2) вчене звання співробітників наукових установ; 3) посада у вищих навчальних закладах.

- контроль індивідуальної та самостійної роботи.

Якщо студент відвідав менше 50 відсотків занять, то систематичність та активність його роботи оцінюється в 0 балів.

Оцінювання модульних завдань. Після виконання програми змістового модуля у визначений деканатом термін здійснюється поточний модульний контроль у вигляді письмової роботи, яка оцінюється у межах від 1 до 60 балів. Якщо з об'єктивних причин студент не пройшов модульний контроль у визначений термін, то він має право за дозволом деканату пройти його протягом двох тижнів після виникнення заборгованості.

Оцінювання активності під час аудиторних занять, індивідуальної та самостійної роботи здійснюється у межах **40 балів**:

- **20 балів** – за активну участь під час аудиторних занять (семінарських, лекційних). 20 балів – відвідано не менше 90% практичних занять та отримано оцінки «добре», «дуже добре» «відмінно»; 15 балів – відвідано не менше 75% практичних занять та отримано оцінки «добре», «дуже добре», «відмінно»; 10 балів – відвідано не менше 60% практичних занять та отримано оцінки «задовільно», «добре», «дуже добре», «відмінно»; 5 балів – відвідано не менше 50% практичних занять та отримано оцінки «задовільно», «добре», «дуже добре», «відмінно».

- **20 балів** – опрацювання одного джерела з переліку наукової літератури, що міститься у пункті 11 (Додаткова) даної робочої програми, або ж книги, запропонованої самим студентом та погодженої з викладачем. Перевірка знань здійснюється у формі колоквіуму, обов'язковою умовою допуску до якого є наявність у студента розширеного конспекту того чи іншого монографічного дослідження.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							Підсумковий контроль (залік)	Сума
Змістовий модуль № 1								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	100	
14	16	14	16	12	16	12		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Абстрагування (від латин. *abstrahere* – відволікання) – 1) це уявне відвернення від неістотних, другорядних ознак предметів і явищ, зв'язків і відношень між ними та виділення декількох сторін, які цікавлять дослідника; 2) метод наукового пізнання, заснований на формуванні образу реального об'єкта шляхом мисленнєвого виокремлення певних ознак, властивостей, зв'язків і відношень, що цікавлять дослідника, з одночасним ігноруванням багатьох інших другорядних його властивостей.

Академік – звання дійсного члена академії наук, обраного її загальними зборами.

Аксиома – це положення, яке сприймається без доказів у зв'язку з їх очевидністю.

Аксиоматичний метод – метод побудови наукової теорії, за якого деякі твердження приймаються без доведень, а всі інші знання виводяться з них відповідно до певних логічних правил.

Актуальність теми – характеристика дослідження, яка свідчить про те, що вирішення даної проблеми, по-перше, відповідає потребам сучасної практики, а, по-друге, заповнює пробіл у науці, в якій ця проблема ще достатньо не висвітлена.

Аналіз – це метод пізнання, який передбачає вивчення предмета за допомогою мисленого або практичного розчленування його на складові елементи (частини об'єкта, його ознаки, властивості, відношення).

Аналогія – метод наукового дослідження, завдяки якому досягається пізнання одних предметів і явищ на основі їх подібності з іншими.

Анкетування – метод, заснований на опитуванні людей для одержання тієї чи іншої інформації.

Анотація (від латин. *annotatio* – примітка, позначка) – коротка характеристика змісту наукової праці (статті, монографії, кваліфікаційної роботи тощо).

Апріорні знання – ті, що не ґрунтуються на досвіді, а передують йому і вказують шлях здобуття наукових знань.

Аргумент (від латин. *argumentum* – логічний доказ) – думка, яка наводиться для обґрунтування істинності чи хибності певного положення.

Аргументація – 1) раціональний спосіб переконання, що спирається на ретельне обґрунтування й оцінку доказів для захисту певної тези; 2) сукупність аргументів на користь чого-небудь.

Аспект (від латин. *aspectus* – погляд) – точка зору, під якою розглядається об'єкт (явище, поняття) дослідження.

Бібліографія (від грец. *βιβλιον* – книжка і *γραφο* – пишу) – 1) досить вичерпний список (опис) літератури з певної теми; 2) галузь знань, завданням якої є виявлення, облік, опис, систематизація і якісний аналіз літератури.

Верифікація (від латин. *verus* – істинний, *facio* – роблю) – процес встановлення істинності наукових тверджень шляхом їх емпіричної перевірки.